

LUNDS UNIVERSITET
Sociologiska institutionen
FRI 302 Sociologi med inriktning mot
fritidsarbete och fritidskultur, 41–60 poäng
VT 2003

Alkohol och drogers betydelse för ungdomars fritid

Annalena Nilsson
Madelene Tufvesson

Handledare:
Charlotta Zetterwall

Abstract

Författare: Annalena Nilsson & Madelene Tufvesson

Titel: Alkohol och drogers betydelse för ungdomars fritid

Uppsats soc FRI 302, 41 – 60 p

Handledare: Charlotta Zetterwall

Sociologiska institutionen, vårterminen 2003

Ungdomar i kombination med berusningsmedel förekommer ofta i medierna. Det är en av anledningarna till att vi valt att undersöka ungdomars attityder och vanor angående alkohol och droger. En annan anledning var våra diskussioner kring huruvida det är rätt eller fel att köpa ut alkohol till personer under 20 år.

Syftet med uppsatsen var att undersöka vanor och attityder bland ungdomar i 17-18-årsåldern i Landskrona vad gäller alkohol och droger. För att få svar på hur det ser ut använde vi oss av en enkätundersökning riktad till ungdomarna. Då vi även ville erhålla bredare kunskap om ämnet genomförde vi fyra halvstrukturerade intervjuer med personer som på ett eller annat sätt möter unga människor i sitt yrke.

Vi har valt att belysa ämnet med teorier om fritid, genus och socialisering. Resultaten analyserar vi ur ett sociologiskt perspektiv utifrån kön och fritidens betydelse för ungdomar. Det resultat vi kom fram till är att flickorna som deltog i undersökningen dricker alkohol i samma utsträckning som pojkarna. En förklaring vi funnit möjlig till flickors ökande intag av alkohol är underordning och bristande självkänsla. Ett annat resultat vi kommit fram till är att de flesta ungdomar ser fritiden som den tid då den egna viljan styr valet av aktiviteter. Undersökningen visade också att en betydande del av deltagarna brukar alkohol på fritiden för att slappna av.

Nyckelord: Ungdomar, alkohol, droger, fritid och kön.

Innehållsförteckning

ABSTRACT	1
FÖRORD	4
1. INLEDNING	5
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	5
1.2 AVGRÄNSNING	6
1.3 TILLBAKABLICK	7
1.4 SYFTE.....	7
1.5 FRÅGESTÄLLNING	7
2. METOD	8
2.1 VAL AV METODER	8
2.1.1 Intervjuer.....	8
2.1.2 Enkäter	8
2.2 URVALSMETODER	9
2.2.1 Val av informanter	9
2.2.2 Val av deltagare för enkätundersökningen	10
2.3 GENOMFÖRANDE AV INTERVJUER	10
2.3.1 Presentation av intervjupersonerna.....	11
2.4 GENOMFÖRANDE AV ENKÄTER.....	11
2.4.1 Begreppsförklaring.....	11
2.4.2 Pilotundersökning	13
2.4.3 Genomförande av enkätundersökning.....	13
2.5 KRITIK AV METODER	14
3. TIDIGARE FORSKNING	15
3.1 JENNY CEDERFJÄLLS FORSKNING	15
3.2 SKOLVERKETS UNDERSÖKNING 2001	16
3.3 CAN: S RAPPORT 2002.....	16
3.4 LANDSKRONA KOMMUNS ENKÄTUNDERSÖKNING 2001	17
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	17
4.1 VAD ÄR FRITID?	18
4.1.1 Den nya fritiden.....	19

4.2 GENUSTEORI	20
4.2.1 <i>Kön, en social konstruktion</i>	21
4.3 SOCIALISERING	22
5. RESULTATREDOVISNING OCH ANALYS	24
5.1 FÖRHÅLLET MELLAN KÖN OCH BRUK AV ALKOHOL OCH DROGER.....	24
5.2 FÖRHÅLLET MELLAN ETNICITET OCH BRUK AV ALKOHOL OCH DROGER	27
5.3 FÖRHÅLLET MELLAN FÖRÄLDRARS TOLERANS OCH UNGDOMARS BRUK AV ALKOHOL OCH DROGER	28
5.4 FÖRHÅLLET MELLAN FRITID OCH UNGDOMARS BRUK AV ALKOHOL OCH DROGER	31
6. SLUTDISKUSSION.....	33
KÄLLFÖRTECKNING	36
<i>Bilagor</i>	
1. <i>Intervjuguide, polisinspektör</i>	
2. <i>Intervjuguide, samordnare på Barn- och utbildningsnämnden</i>	
3. <i>Intervjuguide, personal på Förebyggande enheten</i>	
4. <i>Enkät</i>	
5. <i>Diagram</i>	

Förord

För att lyckas med ett sådant här arbete behövs mer än tålamod, kunskap och hårt arbete – det krävs människor i författarnas omgivning som ställer upp och deltar i undersökningar, på intervjuer och ger feedback. Allt detta och mer därtill har vi fått genom alla de som ställt upp på våra intervjuer, de elever som gladeligen genomförde enkäten och lärarna som delade med sig av sin lektionstid till oss. Vi vill även tacka vår handledare Charlotta Zettervall som varit en stor hjälp för oss.

Vi vill även passa på att tacka våra familjer och vänner som under vår tid som studenter har stöttat oss och trott på oss hela tiden.

1. Inledning

”Målet för den svenska alkoholpolitiken är att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Detta sker genom åtgärder mot skadligt dryckesbeteende och genom olika insatser för att minska den totala alkoholkonsumtionen. Målet för den svenska narkotikapolitiken är ett samhälle utan narkotika. Politiken är inriktad på att begränsa tillgången på och efterfrågan av narkotika samt att stärka individens vilja och förmåga att avstå från droger. Internationellt följer Sverige EU:s narkotikastrategi. Däri ingår att minska konsumtion och missbruk, bekämpa narkotikahandel och utöva påverkan på länder både inom och utanför EU.”

(Socialdepartementet, ansvarigt statsråd Morgan Johansson)

”Jag tycker det är gott och den som säger att man har lika roligt utan alkohol ljuger!”
(18-årig gymnasieelev)

1.1 Problemformulering

Alkohol och droger är ett problem i samhället som aktualiseras återkommande genom medierna, till exempel via TV, tidningar och Internet. De flesta individer har en relation till droger, direkt eller indirekt. Detta gäller i hög grad ungdomar på sin väg mot vuxenvärlden. Under ungdomsåren befinner sig individen i ett stadium då identiteten utvecklas och socialiseringen mot vuxenblivandet sker. En anledning till att vi valde Landskrona som mål för vår undersökning var de ständiga skrivierna i media under våren 2003 om hur mycket alkohol och droger som förekommer bland ungdomar. Som exempel kan vi nämna en artikel från Skånska Dagbladet onsdagen den 21 maj 2003 som tar upp tonåringars ökande alkoholkonsumtion. Denna artikel är inte specifik för Landskrona utan pekar på att problemet finns i hela den skånska regionen.

Det är olika faktorer som påverkar vårt förhållande till droger, det kan vara till exempel kön eller etnicitet. Enligt tidigare undersökningar hämtade från CAN, Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (2002), har det varit vanligare bland pojkar att bruka alkohol och droger. Men det verkar ha skett en attitydförändring hos flickor vad gäller bruket av alkohol och droger historiskt sett, idag dricker även flickor i vardagliga sammanhang (SOU, 1994:28). Situationen i Landskrona bland ungdomar har ofta varit i fokus under det senaste året, det har bland annat gällt konfrontationer mellan ungdomar och polis, förekomst av

droger och svartsprit och även ökad segregation mellan ungdomar med svensk och utländsk bakgrund.

Vår undersökning om ungdomars syn på alkohol och droger har vi riktat till dem som läser andra året på gymnasiet naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga program på en skola i Landskrona. Med vår undersökning ville vi ta reda på om det fanns något samband mellan kön och ungdomars användning av alkohol och droger, samt hur stor betydelse det hade för ungdomars fritid.

1.2 Avgränsning

Som vi nämnde ovan, valde vi att rikta oss till ungdomar som läser andra året på gymnasiet samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga program. Att vi valde att göra undersökningen inom dessa teoretiska program beror på att vi eftersträvade en relativt jämn könsfördelning som vi antog vi skulle uppnå genom detta val av studerande. Val av åldersgrupp, det vill säga 17 – 18 år, är gjord utifrån att ungdomarna är på väg att lämna barndomen för att träda in i vuxenlivet. En annan anledning till att vi valde denna åldersgrupp, är den etiska aspekten. Hade vi valt att göra undersökningen bland yngre barn hade vi enligt vår handledare behövt målsmans tillstånd eftersom vi valde att undersöka ett för många känsligt ämne.

Val av ort för undersökningen föll på Landskrona då vi själv är bosatta där. Vi har en relation till staden och kände därför större motivation att fördjupa oss i hur alkohol och droger påverkar ungdomarnas fritid i just Landskrona. En annan aspekt som gjorde att valet föll på Landskrona var tillgängligheten. Eftersom tiden för genomförandet av den här undersökningen var begränsad så kände vi att vi sparade tid genom att inte behöva åka till en annan kommun för att genomföra undersökningen.

I uppsatsen diskuterar vi endast alkohol och droger, vi har inte undersökt till exempel hur användandet av tobak ser ut bland ungdomarna. När vi diskuterar begreppet droger menar vi narkotiska preparat. Det är en avgränsning vi valde att göra dels på grund av utrymmesskäl, dels på grund av intresseområde. Det är även viktigt att veta att det inte är missbruk av alkohol och droger vi undersökt, utan bruket av dessa preparat bland ungdomar. Med bruk menar vi en vanemässig form av användandet av droger. När man pratar om missbruk menas vanligen okontrollerad eller överdriven användning av till exempel droger (Nationalencyklopedin, 2001)

1.3 Tillbakablick

Att använda alkohol och andra former av droger är naturligtvis ingen ny företeelse bland ungdomar i vårt samhälle. Även på 1930- och 40-talen fanns oro i samhället för att alkoholbruk och kriminalitet skapade negativa konsekvenser bland ungdomar. Man ansåg att dåtidens dansställen var ett inträde till alkohol och droger. En engelsk sociolog vid namn Geoffrey Pearson har skrivit om hur ungdomsproblemen upprepar sig genom historien, Pearson har i sin bok *Hooligan* (1985) tittat på utvecklingen de senaste 150 åren i Storbritannien och sett att det upprepar sig ständigt med varje generation. De som är vuxna och tittar tillbaka på sin egen ungdomstid vill gärna peka på att allt var bättre förr. Men som Pearson menar så ser vi att problemen var liknande då. (Svärd, 2000)

Under 1960-talet var narkotiska medel på frammarsch och blev ett ökande problem. Narkotika hade inte tidigare varit speciellt känt av vuxna och sammankopplades starkt med ungdomskulturen. Man såg alla ungdomar som en stor riskgrupp, men Ola Stafsgeng, norsk sociolog, kritiserade fenomenet att man stämplade alla ungdomar som individer med problem. Enligt Stafsgeng var det inte säkert att droger hade med en människas ungdomstid att göra, det är ju trots allt inte utbrett bland alla grupper. Det stora problemet med droger är bland vuxna och då främst alkoholmissbruk. Vidare kan man inte relatera drogmissbruk till en viss åldersgrupp, utan man måste söka över generationsgränserna och se till de bakomliggande orsakerna. Stafsgeng menar att om vi fastnar i tankegångar som att drogproblem är relaterat till ungdomar kan vi missa dess verkliga orsak. (ibid, 2000)

1.4 Syfte

Syftet är att undersöka ungdomars vanor och attityder rörande alkohol och droger sett ur fritids- och könsperspektiv.

1.5 Frågeställning

- Är det någon skillnad på flickors och pojkars inställning till alkohol och droger?
- Hur ser ungdomar i Landskrona på alkohol och droger i relation till sin fritid?

2. Metod

Vi använde oss i huvudsak av en kvantitativ metod, med vilken vi genomförde 104 enkäter. Denna metod kombinerade vi med en kvalitativ metod, halvstrukturerad intervju, vi valde att göra ett fåtal sådana. Enkäten utgör den statistiska delen av undersökningen och den halvstrukturerade intervjumetoden fungerar som ett komplement till enkäten.

Urvalet för enkäten skedde med hjälp av rektor och lärare på en gymnasieskola i Landskrona. Vi vände oss, som vi tidigare nämnt, till andraårseleverna inom de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga program, detta gjorde vi för att få representation av både pojkar och flickor. För att inhämta ytterliggare kunskap inom området vände vi oss till polismyndigheten i Landskrona för att genomföra intervjuer. Vi vände oss dessutom till personer i kommunen som arbetar med förebyggande åtgärder.

2.1 Val av metoder

2.1.1 Intervjuer

Vi bestämde oss tidigt för att vi behövde få mer kunskap om alkohol, droger och dess inverkan på ungdomar. För att lyckas med det valde vi att kombinera den kvantitativa undersökningen med ett fåtal väl valda intervjupersoner. När vi kommit fram till att vi skulle göra intervjuer uppkom frågan angående vilken slags intervjuer vi skulle göra. Vi insåg vikten av att hålla oss till ämnet under intervjuerna, samtidigt som vi ville ta reda på så mycket som möjligt om ungdomar, alkohol och droger. Men att välja samtalsintervju som inte är strukturerad, vilket gör att den är mer som ett vanligt samtal, kändes inte som något bra alternativ eftersom vi hade en klar inriktning. Samtidigt ville vi inte använda oss av strukturerad intervju för det kändes som om vi skulle förlora utrymme, och för att vi under intervjun skulle ha möjlighet att ta ut svängarna och inte skulle känna oss så begränsade. Med anledning av detta valde vi halvstrukturerad intervju där vi hade möjlighet att låta respondenterna få lite större utrymme, samtidigt som vi skulle hålla oss innanför ramarna för ämnet. (Andersson, 1994)

2.1.2 Enkäter

Vallet att använda oss av enkäter är gjord med tanke på våra frågeställningar. Vi förväntade oss inte att ungdomar som inte känner oss skulle berätta öppet i en intervju om de eventuellt använder alkohol eller droger. Det skulle även vara oerhört tidskrävande och kräva flera

intervjutillfällen att få ungdomarna att öppet berätta för oss om sina vanor vad gäller alkohol och droger. Men genom att vi valde att använda oss av enkäter ansåg vi att de för oss okända ungdomarna skulle våga vara mer ärliga. Samtidigt var vi medvetna om att vissa ungdomar skulle överdriva sina svar åt ena eller andra hållet.

Strukturen på enkäten var viktig för oss då det skulle kännas bra för respondenten när hon svarade. Vi började med frågor såsom kön, ålder och bostadsort, det vill säga neutrala frågor. De frågor som berör mer kommer efter de neutrala frågorna och det hela avslutades med ett par öppna frågor där respondenterna fick skriva fritt om alkohol, droger och fritid.

2.2 Urvalsmetoder

2.2.1 Val av informanter

Vi började med att ta kontakt med polisen då vi ansåg att de skulle kunna ge information om droger och hur vanligt förekommande det är bland kommunens ungdomar. Polisen var positiv till vår undersökning och delade gärna med sig av sin kunskap och information.

Vi fann även att det årligen genomförs undersökningar bland kommunens elever i årskurs nio, det tyckte vi lät intressant och därför tog vi kontakt med Nils-Erik Elofsson som arbetar som samordnare på Barn- och utbildningsnämnden. Även Elofsson ställde sig positiv till vår undersökning och tyckte det skulle bli intressant att se vad som händer med ungdomars bruk av alkohol och droger från det att de går på högstadiet till de läser andra året på gymnasiet.

Eftersom det i kommunen finns en enhet inom socialförvaltningen som arbetar med förebyggande arbete var det självklart för oss att ta kontakt med dem för att höra hur de arbetar. Vi träffade först Bo Sörensen som är drogsamordnare i Landskrona. Det visade sig att han till största del hade hand om utskänkningstillstånd och kontroll av hur restauranger och krogar hanterar detta. Han rekommenderade oss även att träffa Jörgen Patriksson som arbetar som enhetschef för fältgruppen på förebyggande enheten. Han berättade om hur det ser ut på stan en lördagskväll och hur man hanterar överförfriskade unga människor.

Något som kom upp under samtliga diskussioner var hur informanterna ser på alkohol och droger. Det var ganska enhetliga svar om att som vuxen har man rätt att välja att bruka alkohol eller inte. Samtliga ansåg dessutom att det är fel att köpa ut alkohol till ungdomar.

2.2.2 Val av deltagare för enkätundersökningen

Den första frågeställningen för oss var vilken population vi skulle rikta oss till, valet gjordes utifrån tanken att det årligen i Landskrona kommun görs undersökningar om alkohol- och drogvvanor i samtliga niondeklasser (Trost, 2001). Vi ville se om synen på alkohol och droger bland ungdomar förändras under dessa år. Eftersom vi var ute efter en speciell grupp av gymnasiestuderande så gjordes ett klusterurval (Holme & Solvang, 2000).

Vi valde att vända oss till studenter på teoretiska program för att få så jämn könsfördelning som möjligt. De mer praktiskt inriktade yrkesprogrammen har, enligt rektor Peet Saar (personlig kommunikation, 17 mars, 2003) på gymnasieskolan där undersökningen ägde rum, ofta en mer ojämn könsfördelning. Det var 56 flickor och 48 pojkar som svarade på enkäten.

2.3 Genomförande av intervjuer

Vi började med att ta kontakt med informanterna per telefon, vi presenterade oss och berättade om vår utbildning och om vårt valda undersökningsområde. Vi informerade om tystnadsplikten, men då samtliga intervjupersoner är offentliga personer så lät de oss nämna dem vid namn i vår uppsats. Eftersom vi valt halvstrukturerad intervju valde vi att inte använda bandspelare. Vi delade upp det på följande sätt att en hade ansvaret för samtalet, medan den andra antecknade och var uppmärksam på vad som sades. Vi är medvetna om att vi eventuellt har missat vissa uttalanden eftersom vi valde att intervjua utan bandspelare, men vi deltog aktivt under samtalen båda två. Valet av intervjumiljö föll sig ganska naturligt då vi såg deras arbetsplatser som neutrala. Samtliga intervjuer genomfördes på respektive informants arbetsplats.

Vi inledde intervjuerna med att träffa polisinspektör Linda Bondesson (se bilaga 1), då vi för första gången fick testa om våra frågor i en av intervjuguiderna skulle fungera. Det blev en del diskussioner om läget vad gäller alkohol och droger i Landskrona, hon gav oss även information om olika drogars verkan. Vi frågade också om polisen märkt några skillnader på pojkars och flickors användande av droger. Bondesson berättade även om det förebyggande arbetet som görs i skolor och den information man ger till föräldrar.

Vi träffade Nils-Erik Elofsson (se bilaga 2), samordnare på barn- och utbildningsnämnden, och fick då information om den årligen återkommande drogvaneundersökningen bland kommunens niondeklassare. Vi fick ta del av resultaten från förra årets drogvaneundersökning. Vi fick även ta del av årets drogvaneundersökning som förutom Landskrona skulle gå ut till alla niondeklassare i Skåne.

Kommunens drogsamordnare, Bo Sörensson (se bilaga 3), träffade vi för intervju på Förebyggande enheten där han arbetar. Drogsamordnaren är bland annat handläggare för utskänkningstillstånden i kommunen. Eftersom drogsamordnaren inte arbetar direkt med ungdomsproblematiken rekommenderade han oss att träffa Jörgen Patriksson för att få mer fakta om ungdomars alkohol- och drogvanor.

Patriksson (se bilaga 3) som arbetar på förebyggande enheten intervjuade vi för att få information om hur fältgruppen arbetar och vilken betydelse alkohol och droger har för ungdomars fritid. De som arbetar i fältgruppen träffar ju ungdomarna under deras fritid och har god kännedom om stadens gängbildningar.

2.3.1 Presentation av intervjupersonerna

För att underlätta vidare läsning av vår undersökning gör vi här en kort presentation av informanterna. Eftersom de inte hade något emot att ställa upp med namn så har vi valt att skriva ut dessa.

Linda Bondesson, polisinspektör i Landskrona. Intervjun ägde rum på polisstationen i Landskrona den 11 mars 2003.

Nils-Erik Elofsson, samordnare på Barn- och utbildningsförvaltningen i Landskrona. Intervjun ägde rum på Elofssons tjänsterum den 3 mars 2003.

Bo Sörensen, drogsamordnare på förebyggande enheten i Landskrona. Intervjun ägde rum på Sörensens tjänsterum den 20 maj 2003.

Jörgen Patriksson, samordnare på Förebyggande enheten i Landskrona arbetar med Fältgruppen. Intervjun ägde rum på hans arbetsplats den 26 maj 2003.

2.4 Genomförande av enkäter

2.4.1 Begreppsförklaring

I enkäten frågar vi om ungdomarna provat något narkotiskt preparat, det kan vara bra att känna till lite om de olika drogerna. Därför kommer här en kort förklaring av de droger som förekommer i enkäten.

Hasch: Torkade och hoppresade delar av indisk hampa (Cannabis), toppblad och blommor används. Det säljs i bruna kakor och röks i pipa eller i cigarett, det ger då ett rus och kan även

framkalla livliga hallucinationer. Cannabis är narkotikaklassat och indisk hampa får ej odlas i Sverige. (Nationalencyklopedin, a.a.)

Marijuana: Är torkade blad av indisk hampa, det smulas och får ett utseende liknande teblad. Marijuana röks oftast i form av cigaretter (ibid.).

Amfetamin: Är ett centralstimulerande medel och är narkotikaklassat. Kan användas som läkemedel vid sjukdomen narkolepsi, effekten är då ökad vakenhet och ökad koncentration. Vid högre doser ger den eufori med bland annat förstärkta sinnesupplevelser och ökad sexuell lust, behovet av mat och sömn minskar (ibid.).

Missbruk av amfetamin i Sverige uppkom på 1950-talet. Missbrukare injicerar oftast amfetamin, det ger kraftigare påverkan. Amfetamin är det dominerande preparatet bland injektionsmissbrukarna (ibid.).

Heroin: Drogen framkallar känslor av makt och eufori och är ett starkt vanebildande narkotikum. Man kan snabbt bli beroende av heroin och vid upprepad tillförsel uppstår tolerans vilket innebär att allt större doser behövs för att uppnå samma effekt (ibid.).

Kokain: Ett centralstimulerande preparat som framställs ur kokabusens blad. Kokain är narkotikaklassat och ger effekter som tankeflykt, ökad vakenhet och kan även framkalla ett destruktivt beteende. Kokain är den mest beroendeframkallande drog man känner till (ibid.).

LSD: Är ett hallucinogent narkotikaklassat preparat som säljs som tabletter eller preparerade ark i frimärksliknande rutor. Under ett LSD-rus försvinner alla konturer, föremål ändrar form och färg och uppfattningen av ljud blir förvrängd. En känsla av att kroppen och hjärnan saknar kontakt kan också upplevas. Den kontroll individer normalt har över sina impulser försvinner, vilket är förklaringen till att drogen kan utlösa svåra våldsbrott och självmordsförsök (ibid.).

Ecstasy: Är ett hallucinogent amfetamin som vanligen förekommer i tablettform. Den blev populär under 1990-talet i Sverige på ravepartyn. Eftersom den är centralstimulerande orkar man dansa i flera timmar efter att ha tagit drogen. Den kan ge kraftigt förhöjd kroppstemperatur, muskelkramper och kan även rubba hjärtrytmen (ibid.).

GHB: Är en substans som används som drog, men som även förekommer naturligt i kroppens nervsystem. Den används som partydrog och den framkallar eufori, personen blir avspänd och erhåller känslan av upprymdhet. GHB har även använts som ”knockoutdroppar” vid våldtäkt. Vid höga doser eller i kombination med alkohol kan medvetandenivån sänkas och andningen bli hämmad, med anledning av detta har dödsfall rapporterats (ibid.).

Poppers: Går även under namnen ”pearls”, ”aroma” och ”snappers”, den kemiska beteckningen för dessa droger är amylnitrit vilket är en hjärtmedicin. Det säljs i flaskor, gärna märkta med ”rave”, och sniffas. Det ger en kort och intensiv effekt, men kan även förhöja effekten av andra droger och kan även framkalla hallucinationer. (www.skolor.pedc.se/slottsstaden/foraldrar.htm)

Svampar: Vissa svamparter används torkade, de ger effekt några timmar efter intag. Personens rums- och tidsuppfattning ändras, de ger synhallucinationer och eufori. (www.droginfo.com/Narkotika.html)

2.4.2 Pilotundersökning

Inför genomförandet av enkätundersökningen gjorde vi en pilotundersökning där vi lät fyra ungdomar i samma åldersgrupp, 17 – 18-åringar, testa enkäten. Pilotundersökning görs för att komma till rätta med eventuella otydligheter, som till exempel otydligt formulerade frågor, eller för att se om det finns frågor som ej har relevans för undersökningen (Holme & Solvang, 2000). De fick genomföra enkäten utan krav på fullständig ärlighet, detta eftersom vi var med för att svara på deras frågor och bemöta deras kritik. Vissa av frågorna anpassades efter testet för att passa åldersgruppen. I fråga nummer åtta i enkäten hade vi en delfråga där undersökingsdeltagarna skulle svara på hur ofta de befann sig i stadens centrum efter klockan 22.00. Kommentarererna från pilotgruppen blev att de ju inte gick ut förr än den tiden på kvällen (Se bilaga 4). Efter rekommendation från pilotgruppen plockade vi bort den frågan helt och hållet. Vi hade även en fråga om mängden alkohol vid varje tillfälle, den ändrade vi så att det gick att markera mer än ett alternativ (Se bilaga 4). De fick även kommentera missivbrevet, någon av testpersonerna tyckte att informationen om varför undersökningen genomfördes var otydlig, så här skedde ett förtydligande. Pilotundersökningen genomfördes i grupp hemma hos en av respondenterna. De ungdomar som deltog i pilotundersökningen ställde sig positiva till vårt val av ämne. Vi uppfattade att det var ett ämne som berörde dem på ett eller annat sätt.

2.4.3 Genomförande av enkätundersökning

Enkäten genomfördes som gruppenkät varför vi själv distribuerade och samlade in enkäterna. Samtliga studerande i totalt fem klasser inom valda utbildningsprogram, som var närvarande vid genomförandet, svarade på enkäten. I de klasser då vi deltog vid genomförandet av enkäten gav vi en presentation av oss själv och vår utbildning, samt anledningen till att vi genomförde enkätundersökningen. Det kändes positivt för oss som forskare att vara

närvarande vid undersökningstillfällena och det kändes även som att respondenterna var positiva till oss och vår undersökning. En fördel med att vara med vid genomförandet var att gymnasieeleverna hade möjlighet att ställa frågor direkt till oss om det uppstod oklarheter. (Trost, 2001). Då vi inte hade möjlighet att närvara i två av klasserna vid undersökningstillfällena, kan vi inte uttala oss om det har påverkat svaren och i så fall på vilket sätt. Vi kan bara anta att det var en fördel att vara med och presentera oss och bakgrunden till vår undersökning.

Efter genomförandet av enkäten ”byggde” vi en datamatrix i SPSS, ett statistikprogram där vi la in alla svaren vi fått. Det kan liknas vid en upptäcktsresa det vi upplevde när vi gick igenom svaren. Det var alltifrån de som inte alls brukade alkohol eller droger till dem som provat det mesta. Det fanns även en del intressanta svar på de öppna frågorna om fritid, alkohol och droger.

2.5 Kritik av metoder

Valet av metod för denna undersökning var inte helt självklart. Visst hade det varit bra om vi gjort intervjuer, men med tanke på ämnesområdet så var vi väl medvetna om att respondenterna förmodligen inte öppet skulle berätta för oss, två okända personer, om sina vanor vad gäller alkohol och droger.

Efter genomförd enkätundersökning upptäckte vi en del misstag bland frågorna, det var en del formuleringar som var otydliga. Vi frågade bland annat om vilken bostadsform som var aktuell för ungdomarna, en del kryssade för två alternativ. Kanske på grund av att föräldrarna lever åtskilda och ungdomarna bor på båda ställena. Vi kunde istället ha angett i frågan att de fick markera det alternativ som huvudsakligen gällde. Vi upptäckte under andra undersökningstillfället att vi på de frågor som rörde alkohol och droger hade missat svarsalternativ för dem som inte brukar alkohol eller droger, men de fyllde i så gott det gick. Detta ändrade vi till nästföljande undersökning. Vid det andra tillfället då vi upptäckte missen var vi närvarande då frågan dök upp hur enkäten skulle fyllas i just om man inte drack alkohol eller använde droger. Detta visar lite om vilken syn vi, och förmodligen många med oss, har på ungdomars förhållande till alkohol och droger – att det är något självklart som helt enkelt ”hör till”. För övrigt var det en del mindre formuleringar som kunde ha gjorts annorlunda.

Vi upplevde det som positivt att vara med vid genomförandet av enkäten, det kändes som vi fick bra respons från de elever vi träffade och blev väl mottagna. Lärarna bad eleverna ställa upp och fylla i enkäten ”för den goda sakens skull”. Både ungdomar och vuxna som vi haft

kontakt med under genomförandet av undersökningen har varit positiva. Den vi först tog kontakt med på skolan var en av rektorerna, som var väldigt hjälpsam och tyckte att det var självklart att skolans personal skulle ställa upp och se till att vi kunde genomföra enkätundersökningen. De lärare vi hade kontakt med samarbetade gärna och delade med sig av sin lektionstid för att vi skulle komma, kanske denna förståelse för oss och vår undersökning har sin grund i att de själv har läst på universitet eller högskola och varit i samma situation som vi vad gäller uppsatsarbete.

Vad gäller de halvstrukturerade intervjuerna så tyckte vi att det positiva var att det var förhållandevis enkelt att hålla sig till ämnet. Det är annars lätt att samtalet flyter ut om man väljer samtalsintervju. Det negativa var att vi kanske missade en del information som vi hade fått genom samtalsintervjuer, alltså mer uttömmande svar. Men det valde vi bort av olika skäl, framför allt underlättade det för oss att hålla oss inom ramen för ämnet.

3. Tidigare forskning

Det finns ett stort antal rapporter och undersökningar om vuxnas bruk och missbruk av alkohol och droger. Däremot finns det inte lika mycket material som rör ungas attityder och vanor vad gäller alkohol och droger. Vi fann dock en rapport gjord av Skolverket (2001) om drogutvecklingen i Sverige samt en undersökning gjord av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN (2002). Vi har även tagit del av Landskrona kommuns elevenkät om alkohol- och drogvanor i årskurs nio (2001). Vi väljer dock att inleda med Jenny Cederfjälls undersökning *"Det ser inte passande ut"* (2000) som behandlar vuxna kvinnors bruk och missbruk av alkohol. Denna väljer vi med anledning av att vi i uppsatsen bland annat behandlar bruk av alkohol och droger sett ur ett genusperspektiv.

3.1 Jenny Cederfjälls forskning

Cederfjälls syfte med undersökningen är att ta reda på varför kvinnornas alkoholvanor skiljer sig från männens. Författaren har i sin magisteruppsats funnit att det fortfarande är stora könsskillnader i alkoholbruk och missbruk. Kvinnor dricker fortfarande mindre än män även om det i medierna framställs som om kvinnorna dricker alltmer. (ibid.)

Författaren har kommit fram till att missbruket skiljer sig åt vad gäller orsaker och konsekvenser. Kvinnor anger ofta enligt Cederfjäll fysisk, psykisk och emotionell smärta som orsak till missbruk. Vad gäller konsekvenser av alkoholmissbruk finns en överdödlighet i förhållande till manliga alkoholister samt till den kvinnliga befolkningen. (ibid.)

När det gäller alkoholbruk hos kvinnor är den största skillnaden för och nu att kvinnor dricker alkohol även dagligdags. För bara femtio år sedan var det kafferep som gällde för kvinnorna, idag tar man ett glas vin tillsammans när man träffar sina vänner. (ibid.)

3.2 Skolverkets undersökning 2001

Skolverket gjorde undersökningar bland skolelever i årskurs nio, 2001. De visade att både pojkarnas och flickornas totala konsumtion av alkohol har ökat sedan 1990-talets mitt. En del av förklaringen till den ökade konsumtionen kan härledas till försäljningen av alkoholisk och starkider. Cirka en tredjedel av de tillfrågade uppgav att de upplevt berusning för första gången i 13-årsåldern. Att känna sig berusad vid varje tillfälle då alkohol intas bland flickor visade sig ha ökat under 1990-talets början, men sedan mitten på 1990-talet legat stabilt. Det man kallar intensivkonsumtion av alkohol någon gång per månad ökade på 1970-talet och minskade under 1980-talet. Däremot har detta beteende legat stabilt bland pojkar under 1990-talet, medan man kan se en svag uppgång bland flickorna. Användandet av narkotika minskade under 1970- och 80-talen men har sedan ökat kontinuerligt i första hand hos pojkarna men även hos flickorna.

3.3 CAN: s rapport 2002

CAN utgav en rapport om drogutvecklingen i Sverige 2002. Den statistik som visar alkoholförsäljningen i Sverige är endast grundad på Systembolagets försäljning och det som levereras till restauranger. Det som till exempel smugglas, tillverkas illegalt eller det som förs in vid resor räknas inte in i statistiken. Enligt CAN finns undersökningar som pekar på att den oregistrerade försäljningen under senare år har ökat. Försäljningen nådde sin topp 1976 då den låg på cirka åtta liter alkohol per person och år. Därefter skedde en minskning fram till 1984 till en nivå på cirka sex liter, vilket är en nivå som fortfarande gäller. CAN: s undersökningar visar att den totala konsumtionen bland ungdomar ökade under 1990-talet. Pojkarna uppger att de dricker dubbelt så mycket alkohol som flickorna och denna könsskillnad har sett ungefär likadan ut sedan 1980-talet med tendensen att gapet mellan könen ökar. Undersökningen visar också att pojkarna dricker mer öl och sprit medan flickorna dricker mer vin. I undersökningen kan man också se en ökning av alkoholkonsumtionen bland kvinnor. Mönstret ser ungefär likadant ut hos den vuxna befolkningen, det vill säga att männens konsumtion består till största del av starköl och sprit och kvinnornas konsumtion domineras av vin.

De undersökningar som gjordes på 1970-talet bland elever i årskurs nio visade att en relativt stor del av eleverna hade provat narkotika, det var cirka 14 %. Andelen elever som provat sjönk fram till 1990-talets början, den andel ungdomar som provat låg på cirka 3 – 4 %. Sedan har en ökning skett, andelen elever som provat narkotika har mer än fördubblats. År 2001 uppgav 10 % av pojkarna och 9 % av flickorna att de hade provat narkotika. (ibid.)

Olika frågeundersökningar visar att av dem som provat narkotika har cirka 60 % enbart använt cannabis medan 5 – 10 % enbart använt annan narkotika än cannabis. Det vanligaste preparatet är amfetamin, men bland ungdomar har ecstasy och LSD ökat. Bland vuxna är det nästan dubbelt så många män som kvinnor som någon gång har provat narkotika. CAN konstaterar att de könsskillnader som finns bland vuxna vad gäller att ha provat narkotika uppstår i gymnasieåldern. Man har även sett regionala skillnader, det är betydligt vanligare bland individer från storstadsregionerna att ha provat narkotika. CAN:s undersökningar visar även på att de flesta ungdomar som provat narkotika skiljer sig från andra ungdomar på så sätt att de till exempel trivs sämre i skolan och har lägre utbildning. (ibid.)

3.4 Landskrona kommuns enkätundersökning 2001

Landskrona kommuns *"Enkätundersökning om elevers vanor 2001 i årskurs 9"* visar att andelen ungdomar som någon gång under 12-månadersperioden före undersökningen druckit alkohol har ökat. Landskrona ligger dock under riksgenomsnittet. Svaren visar även att det ofta är föräldrar eller andra vuxna som förser dem med alkoholen. 10 – 20 % av barnen har uppgett att de ofta blivit bjudna av sina föräldrar. (Landskrona kommun, a.a.). Detta är ungefär samma resultat som vi kom fram till i vår undersökning vad gäller 17 – 18-åringar.

I Landskrona har den andel elever som provat narkotika minskat och är numera i nivå med riksgenomsnittet, vilket är 10 %. Vad gäller narkotika är det samma som med alkoholen, det vill säga det är för eleverna kända personer som skaffar narkotika till dem. (ibid.)

4. Teoretiska utgångspunkter

De teoretiska infallsvinklar vi valt att använda oss av i uppsatsen är bland annat genusaspekten. Tanken med att använda genusteorin, alltså en teori om det sociala könet, är att vi menar att det kan ha betydelse för synen och attityden på alkohol och droger. Vi uppfostrar kanske flickor och pojkar olika när det gäller till exempel alkoholanvändning, det är förmodligen fortfarande inte lika accepterat med en full flicka som en lika full pojke. Detta

förhållande skapar troligtvis olika förväntningar på de båda könen. Är det en anledning till att flickor fortfarande dricker mindre än pojkar?

Den andra infallsvinkeln behandlar hur människan socialiseras. Det är viktigt för individen att finna sin identitet och att ingå i gemenskap med andra. I dagens samhälle när människan blir alltmer individualiserad får också fritiden större betydelse för människors socialisering. Därför kommer vi att inleda teoridelen med att beskriva vad fritid är och vilken betydelse den har för individen.

4.1 Vad är fritid?

Vad är fritid? Ja, det är en fråga som inte är helt lätt att besvara. *"Ingen skola, inget jobb, inga 'krusiduller'."* Så svarar en artonårig gymnasieelev på frågan *"Vad betyder fritid för dig"* i vår enkät (se bilaga 4).

Den förklaring som ges i Nationalencyklopedin (a.a.) är att fritid är *"den del av dygnet och veckan som inte upptas av arbete, måltider och sömn"*, här kan väl skola och utbildning jämföras med arbete. Denna förklaring kan kanske ses som allmängiltig och en betydelse av ordet som de flesta kan hålla med om. En individ som förvärvsarbetar tycker förmodligen att han har sin fritid efter arbetstidens slut. Är man däremot arbetslös ser och upplever man kanske sin fritid på ett annorlunda sätt. Betyder arbetslösheten att man har all tid i världen att ägna sig åt fritidsaktiviteter, eller betyder det att man inte har någon fritid alls? En annan aspekt av fritiden är om den sociala bakgrund en individ har, till exempel kön, ekonomi, klasstillhörighet, inverkar på dennes sätt att välja, eller inte välja, fritidsaktivitet, om det är så att fritiden är "villkorad" (Berggren, 2000). Om man är arbetslös, bor i ett lågstatusområde och invandrad från något annat land, har man då en fritid som skiljer sig från en svenskfödd höginkomsttagare, boende i villa?

Fritiden har varit viktig för människor i alla tider menar Kihlström och Roos (2000), bland annat som avkoppling och bildning samt som en fostrande funktion. I Bibeln står till exempel att läsa om en arbetsvecka på sex dagar och "vila på den sjunde dagen" (Berggren, a.a.). Filosoferna, bland annat Aristoteles, såg ledighet från arbete som en nödvändighet, detsamma gjorde filosofen Rousseau på 1700-talet avseende fritidens betydelse för människors möjlighet till rekreation och identitetsutveckling (Kihlström och Roos, a.a.). Fritiden var dock från början förbehållen överklassen och de privilegierade. Således var till exempel kvinnorna och de fattiga männen undantagna rätten till fritid. (Berggren, a.a.)

Att ha fritid som rekreation och vila har funnits som tanke långt tillbaka i tiden men det var först i och med industrialiseringen som fritiden blev ett begrepp. Då fanns ett behov att disciplinera tiden för att klara produktionen och det skapades på detta sätt gränser mellan arbete och fritid (Hård af Segerstad, Klasson och Tebelius, 2000). Arbetarna skulle ha ett visst mått av fritid för att sedan kunna jobba effektivt, det blev således en slags konstruerad fritid som skulle passa in i samhällsordningen för övrigt (Berggren, a.a.). I början på vårt nya årtusende har det åter igen bland annat genom samhällsförändringarna, skett ändringar vad gäller fritiden och dess arenor, omdaningar som vi kort ska försöka belysa i nästa avsnitt.

4.1.1 Den nya fritiden

I dagens postmoderna samhälle har synen på och själva begreppet fritid förändrats om man jämför med tiden för industrialiseringen. I dag lever vi i en värld av specialisering och kunskapssökande då arbete och fritid inte längre är två åtskilda arenor och där fritiden spelar en kanske ännu större roll som en identitets- och meningsskapande faktor (Kihlström och Roos, a.a.). Ett exempel på att gränsen mellan arbete och fritid har suddats ut är användandet av datorer, där arbetsgivarna många gånger erbjuder hemdatorer för sina anställda för att höja deras kompetens. Vidare menar Hans-Edvard Roos, fil. Dr i sociologi, (2000) att fritiden skiljer sig från övriga tiden eftersom *"individerna kan definiera sina egna suveräna skäl för deltagande och icke deltagande"*.

Fritidens betoning på rekreation och vila säger Berggren (a.a.) har i dag delvis försvunnit och glidit över till något man skulle kunna kalla upplevelsetid. I dag ska vi forska i det som är annorlunda, vi reser inte längre till Mallorca utan till exotiska länder där vi söker det vi tror är "äkta". Vi vill inte gå på grisfest utan vi vill bli inbjudna till den inhemska befolkningen och äta samma mat som de gör.

En annan aspekt av vårt behov av upplevelser fortsätter Berggren, är det allt större intresset av olika stilar och smaker. Marknaden har fått ett ökat antal tidskrifter med heminredningstips, det pratas i tv om "vett och etikett" och så vidare. Det som kanske är intressant med den ökade uppmärksamhet som dessa företeelser fått, är att det är inte bara de högre klasserna som ägnar sig åt dessa "nya" aktiviteter utan är mer, menar Berggren *"vedertaget som en sedvänja eller norm bland folk i allmänhet"* (Berggren, a.a.).

Kulturen har, möjligtvis på grund av att fler människor i dag har möjlighet att ta del av den, istället blivit uppdelad i olika kategorier såsom högkultur och populärkultur, där visserligen de flesta kanske har ekonomiska möjligheter att ta till sig fin- eller högkulturen men där den

sociala bakgrunden möjligen ändå hindrar vissa grupper av individer att ta del av detta. (Berggren, a.a.) Enligt sociologen Pierre Bourdieu i Carle (2000) kan det ”*symboliska kapital*” i form av de värden vi har med oss från barndomen och senare skaffar oss själv, vara av betydelse för hur vi till exempel tar till oss och väljer kultur och fritid. Det vill säga, om jag har en viss social tillhörighet på grund av att jag gått en speciell utbildning, har vänner som hör till samma sfär, eller en speciell titel, väljer jag kanske den fritidsaktivitet som har det symboliska värde jag känner igen.

Fritiden spelar en stor roll för de flesta individer men förmodligen störst roll för barn och ungdomar. Idag då ungdomstiden verkar bli alltmer förlängd får fritiden kanske därför en ännu större betydelse, därigenom ställs det också högre krav på dess utformning. Det finns i dag också större krav på ungdomar att själv styra upp sina liv bland annat på grund av att det kanske inte finns några givna auktoriteter i deras liv. (Berggren, a.a.). För att motverka en viss del av den osäkerhet som kan bli konsekvensen av ett modernt, komplext samhälle kan fritiden och dess arenor kanske skapa en viss jämvikt.

Fritiden är som vi varit inne på tidigare tätt sammankopplad med människors liv för övrigt, bland annat vad gäller genus, etnicitet, ekonomisk bakgrund och klasstillhörighet, man kan säga att den är villkorad. Detta får som Berggren (a.a.) säger till följd att fritiden inte utan vidare blir den källa till självförverkligande man kanske tror, detta kanske kan ta sig uttryck när det gäller samhällsklass och fritid.

4.2 Genusteori

Termen gender, eller genus på svenska, kommer från latinska ordet ”genus” som betyder ”härkomst”, ”släkt”, ”kön” och ”art”. Man kan på en allmän nivå säga

”att begreppen sex/gender (biologiskt kön/genus) i kvinnoforskningssammanhang används för att begreppsliggöra att relationen mellan könen, liksom mäns och kvinnors beteenden, sysslor och vad som anses ’manligt’ eller ’kvinnligt’, inte är biologiskt givet, utan socialt och kulturellt konstruerat. (Genusforskning, 1999, s. 4)

Åtskillnaden mellan kön och genus brukar spåras till psykiatrin på 1950- och 60-talet och den amerikanske psykoanalytikern Robert Stoller, som upptäckte att de transsexuellas upplevelser av sitt biologiska och psykologiska kön inte stämde överens. Stollers slutsats blev att det är lättare att ändra det biologiska könet än själva könsidentiteten. (ibid.)

Genusteorin har sedan använts från 1960- talet inom den feministiska forskningen där antropologen Gayle Rubins bland annat menade att olikheten mellan könen är socialt och kulturellt skapad och att detta skapar en förvirring av genusidentiteten. De feministiska teoretikerna kunde med hjälp av kön/genusverktyget tillbakavisa påståendet att kön var biologiskt förutbestämt. (Ljung, 1998)

En definition av begreppet genus är att det är *tolkningen* av de biologiska skillnaderna som utgör genus, inte skillnaderna i sig. Historikern Yvonne Hirdman menar att utöver tolkningen och sättet att kategorisera människor inbegriper genusbegreppet frambringandet av institutioner och föreställningar samt att det handlar om ”... *en hel process enligt vilken människor formeras till sitt 'maskulina eller 'feminina' genus*” (Genusforskning, a.a., s. 5). Sociologen Robert Connell menar att det finns en genusordning i alla samhällen, institutioner och relationer som på ett eller annat sätt är ”gendered” eller ”bekönad”. Etnologerna Marie Falkström och Barbro Johansson ger exempel på hur olika sektorer efterhand blir bekönade, till exempel inom dataområdet där det ges ut pojk- och flickprogram. Det kan vara Barbie- och hästprogram till flickorna och teknik- och actionprogram till pojkarna. Detta menar etnologerna kommer att cementera könsrollerna och öka ”avståndet” mellan könen. (ibid.)

Sammanfattningsvis kan man säga att genus handlar både om könsidentitet och om hur könsskillnader skapas och hur de sätter sin prägel på till exempel institutioner, lagar och datorer. Genus skiftar mellan samhällen och kulturer och över tid och rum och är */...ett analytiskt verktyg med hjälp av vilket man kan belysa och beskriva relationer mellan könen i olika historiska kontexter, på sociala, språkliga och individuella nivåer.*”(ibid. s. 7). Som författaren Simone de Beauvoir sa ”*man föds inte till kvinna, man blir det*”.

4.2 1 Kön, en social konstruktion

Man kan använda sociologen Pierre Bourdieus kultursociologiska teori när det gäller analys av sociala maktstrukturer ur ett feministiskt perspektiv. Detta menar Toril Moi författare till ”*Att erövra Bourdieu*” i Kvinnovetenskaplig Tidskrift 1994: 1. Medlemmar i en grupp som har vissa sociala och materiella villkor gemensamt utvecklar liknande habitus. Bourdieu använder samma terminologi gällande dominerande respektive dominerad klass när det gäller kön som social klass. Enligt Moi menar Bourdieu att man inte bör referera biologiska skillnader som till exempel fortplantning som en orsak till varför kvinnor oftast har ”markttjänst” och att männen arbetar och rör sig ute i samhället. Genom att använda sig av biologiska förklaringar till skillnader mellan könen, döljer man de reella och socialt skapade

maktrelationerna mellan män och kvinnor. Männens makt över kvinnorna möjliggörs av habitus, ett habitus som synliggör männens maktövertag också för kvinnorna. Detta förhållande kan göra att kvinnorna av egen vilja väljer förutbestämda sociala arenor och situationer som man ändå inte anser sig komma undan.

4.3 Socialisering

Vi människor vill gärna ingå i någon form av gemenskap, kanske särskilt under ungdomsperioden då vår identitet utvecklas. Socialiseringen är den process då individen förs in i samhället och till de normer, rättigheter och skyldigheter som gäller där. Individen kommer med i en gemenskap där hon samtidigt får möjlighet att skapa sin identitet. Genom identitetsskapandet skiljer hon ur sig från gemenskapen och blir en "egen person". (Madsen, 2001). Tillblivandet av den vi är sker genom interaktion med andra. Genom olika former av gemenskap tillfredsställs våra mänskliga behov. Det lilla barnet behöver sina föräldrar, men under tonårstiden börjar barnet att bryta sig loss från denna närhet – hon skiljer på sig själv och "den andre". Under tiden hon lösgör sig från föräldrarna går hon över till ett annat slags beroende till dem, de ska fortfarande finnas kvar och ge viss trygghet medan hon ger sig ut i världen för att skapa nya gemenskaper. Även om tonåringen inte alltid står på god fot med föräldrarna så behöver dessa finnas där med råd och stöd under tiden som tonåringen anpassar sig till vuxenvärlden. Tonåringen har behov av att få vara barnslig tillsammans med sina föräldrar, det blir en form av reträttplats i tillvaron när hon upptäcker att vuxenblivandet ser annorlunda ut än hon trodde. (Olofsson & Sjöström, 2000). Dagens moderna samhälle påverkar den unga människans socialiseringsprocess och vuxenblivande, vi är inte längre styrda av traditioner och normer som förs över från generation till generation, man pratar om kulturell friställning. Detta begrepp kommer från den tyske pedagogen Thomas Ziehe, som vidare menar att med denna friställning följer vissa risker men även möjligheter. (Ziehe citerad i Berggren, a.a.).

"Genom friställningen uppkommer nya möjligheter att inte längre uppleva sin identitet som något man övertar och därmed för hela livet slår in på en förutbestämd biografisk bana. Detta kan vara mycket berikande. Nu kan man pröva identiteter, förändra dem, stilisera dem och ta dem tillbaka." (Berggren, 2000, s 52)

Den kulturella friställningen leder till konsekvenser som att de unga i större utsträckning än tidigare måste reflektera över hur de vill att livet ska se ut – det blir ett mer komplext

identitetsarbete. I och med att traditioner och normer inte längre är tydligt givna gör detta att de unga själv måste bli experter på att forma sina liv, men de behöver de vuxna som stöd och vägvisare. (Berggren, a.a.)

För människan är det viktigt med gemenskap och kontakt med andra människor. Om individen får problem med sitt kontaktskapande kanske hon försöker tillgodose det på sådant vis som skadar henne på något sätt, som till exempel genom att ta till droger för att "bli sedd". (Olofsson & Sjöström, a.a.). Samtidigt som gemenskap med andra är viktigt för individens tillblivelse så måste hon få utrymme att påverka sin situation genom att få utrymme att känna viss makt över sig själv och även kunna påverka andra till viss del. Här menar vi en positiv form av makt som är till nytta för individens utveckling, total maktlöshet skulle nämligen vara förödande för henne. För att individen ska känna sitt självuttryck som positivt måste hon känna att hon har betydelse för andra, genom detta känner hon att hon är värd något som människa. Under tiden som vuxenblivandet sker och självuttrycket förändras och utvecklas kan man säga att det sker förstörelse av gamla mönster för att nya ska få plats (ibid.).

I de olika gemenskaperna vi ingår i finns normer som skapas i samhället, samhället har som Emilé Durkheim säger en påtvingande kraft på människan för hur vi ska eller bör bete oss. Vi blir medlemmar i en gemenskap genom att lära oss och ta till oss dess normer. När individen så att säga "faller utanför ramarna" kan samhället få henne att känna dåligt samvete. Men trots det som författaren skriver om normer så utsätter sig ungdomar trots allt för risken att bli sedd som annorlunda genom att bruka alkohol och droger. (ibid.)

För oss människor är det viktigt att känna mening och sammanhang i livet, vi måste därför göra skillnad mellan självbilden och omvärldsbilden. Det är under tonårsperioden vi börjar göra denna skillnad och genom självförståelsen skapas det möjligheter för oss att kontrollera oss själv. Självbilden är resultatet av tolkningar av det sociala samspelet och byggs upp genom den mening och det sammanhang vi ständigt söker. Genom kontakten med andra skapar vi mening, under detta sociala samspel försöker människan förmedla förståelse till den andra samtidigt som hon försöker förstå den andra. Den person som besitter mest makt har störst chans att påverka den andras självbild. (ibid.)

Varför väljer vissa ungdomar att använda alkohol och droger, är det något i hennes självbild som har gått fel i det sociala samspelet eller är det något i samhället? Olika förhållanden i det sociala samspelet påverkar individens personlighet. Det är dels de betydelsefulla andra, vilka oftast är föräldrarna. Föräldrarna för över sina värderingar till barnet, ibland är dessa värderingar motsägelsefulla – den vuxne säger något med ord men visar samtidigt något helt

annat med kroppen. De betydelsefulla andra kan även hämma barnets möjligheter till självuttryck, till exempel genom att inte ge barnet utlopp för känslor och färdigheter. Hämmandet sker till exempel genom nedvärdering av barnet. (ibid.)

Om barnet ska ha möjlighet att utveckla självbilden behöver hon identifiera sig med någon, hon behöver efterlikna föräldern och dennes olika egenskaper. För att den mest positiva självbilden ska kunna skapas bör det kunna ske spegling, genom denna form av socialt samspel lägger inte föräldern över sina egna värderingar på barnet utan hon får själv komma fram till vem hon är genom att föräldern ger henne en chans att själv uttrycka vad hon känner. (ibid.).

Med detta avslutar vi teoridelen och med hjälp av denna övergår vi till att analysera resultaten av undersökningen utifrån kön, etnicitet, vuxnas tolerans och fritid.

5. Resultatredovisning och analys

I undersökningen framkom en hel del intressanta svar, vi har valt ut några variabler som vi kommer att inrikta oss på och som vi tror kan påverka ungdomars användande av droger och alkohol på fritiden. Vi har därför valt att redovisa resultaten av undersökningen genom att analysera svaren med hjälp av valda teorier. De variabler som vi funnit mest intressanta under arbetets gång är kön, etnicitet och graden av föräldrars tolerans i form av köp av alkohol till ungdomarna. Sist men inte minst har vi diskuterat förhållandet mellan ungdomarnas fritid och deras bruk av alkohol och droger.

5.1 Förhållandet mellan kön och bruk av alkohol och droger

”En del smakar gott, annars är det för berusningskänslan. Den är härlig.” (Flicka, 18 år).

När det gäller ungdomarnas kön och förhållandet till droger har vi i vår undersökning sett att flickor dricker alkohol i samma utsträckning som pojkar (se figur 1).

Hur ofta dricker Du alkohol?								
Kön			1 gång/mån	2-3 gånger/mån	Varje helg	Oftare	Dricker ej	Totalt
		Pojke	Antal	23	17	4		4
		%	47,9%	35,4%	8,3%		8,3%	100,0%
Flicka	Antal	16	30	5	1	2	54	
		%	29,6%	55,6%	9,3%	1,9%	3,7%	100,0%
Totalt	Antal	39	47	9	1	6	102	

Figur 1. Hur ofta dricker Du alkohol?

Vi är medvetna om det begränsade enkätaterialet, men vi tycker ändå det är anmärkningsvärt att cirka 56 % av flickorna dricker 2 – 3 gånger per månad jämfört med 35 % av pojkarna. Detta är intressant med tanke på tidigare gjorda undersökningar som visat att det fortfarande är pojkar som dricker mest, även om flickorna ökat sitt intag av alkohol över tid. Både CAN: s rapport (a.a.) och Landskrona kommuns enkätundersökning (a.a.) med årskurs nio genomfört, framkommer det att pojkar dricker mer än flickor. Om man antar att vår undersökning stämmer överens med verkligheten, det vill säga att pojkar och flickor dricker ungefär i samma utsträckning, så kan man i detta sammanhang reflektera över vad som händer från det att ungdomarna går i nian tills det att de studerar andra året på gymnasiet. I samtalet med polisinspektör Bondesson framkom att pojkar och flickor håller på att bli jämställda vad gäller intag av alkohol i Landskrona. *”Jag tycker att det är positivt att dricka. Det är trevligt att umgås över en öl eller två. Man är ärligare och kan prata mer fritt när man dricker.”* (Flicka, 18 år). Oavsett kön, dricker studerande på gymnasiet i relativt stor utsträckning trots att de enligt lag ej har rätt att köpa eller bruka alkohol. En del av dem som svarat har ju endast varit 16 år om man ser tillbaka under den 12-månadersperiod vi frågat om (se figur 2).

		Alkohol senaste 12 mån		Total
		Ja	Nej	
Kön	Pojke	93,8%	6,3%	100,0%
	Flicka	96,4%	3,6%	100,0%
Total		95,2%	4,8%	100,0%

Figur 2. Har Du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna?

Vi har funnit att en stor del av flickorna som svar på frågan *”Om Du använder alkohol/droger, varför?”* svarat att de dricker för att få roligare. Som exempel vill vi nämna vad en flicka, 17 år, svarade *”Det är en ‘social dryck’, det är gott, det är faktiskt kul att bli lite lagom...”*. Ett flertal av flickorna ger liknande svar på de öppna frågorna som citatet ovan. En annan flicka, 17 år säger *”Det är en härlig känsla att bli berusad, man kan vara sig själv. Sen för att det är gott.”* Vi funderar på varför flickorna upplever det på detta sätt, om det har med självförtroendet att göra eller om de upplever livet som flicka som tråkigt. En flicka, 17 år, svarar kort och koncist *”Blir roligare”* på frågan *”Om Du använder alkohol/droger, varför?”*. Frågan är om flickor har det svårare än pojkar under socialiseringsprocessen och när det sociala könet konstrueras. Vi undrar om pojkarna har lättare att bli pojkar än vad

flickorna har att bli flickor, som Bourdieu menar har båda könen ett habitus med sig som tidigt visar det manliga könets övertag över det kvinnliga könet. Är det kanske därför flickorna dricker alltmer för att försöka uppnå samma status som pojkarna. Flickorna tror sig kanske därigenom få bättre självförtroende och bli likvärdig pojkarna, det kön samhällets sociala normer är uppbyggt kring. En paradox är dock att det tycks som om samhället fortfarande dömer flickor som uppträder berusat hårdare än pojkar, vilket gör att de i så fall får ännu lägre status än pojkarna. Att det finns en annan syn på berusade unga kvinnor än unga män menade ju även Cederfjäll i sin magisteruppsats (a.a.). Det finns ofta ett förakt både från män och från kvinnor mot berusade flickor/kvinnor (ibid.).

Angående synen på alkohol jämfört med droger tycks de flesta, både pojkar och flickor, se narkotiska preparat som mer skadligt än alkohol. Ett exempel på detta är en 18-årig pojke som säger följande: *”Naturligtvis är alkohol inte bra när man sportar så mycket som jag, men det är ju inte livshotande som droger är.”*

Vad gäller narkotikaanvändning bland ungdomar i vår undersökning slogs vi av det relativt låga antalet ungdomar som någon gång hade provat eller använt något narkotiskt preparat (se figur 3). Av dem som angett att de någon gång hade provat narkotika var den övervägande andelen flickor. På grund av det låga antalet ungdomar som svarat att de någon gång provat/använt droger kan vi ej dra några slutsatser. Vad gäller figur 3 och det antal gånger man provat narkotika hade ingen svarat ”1 gång”.

		Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Antal gånger	Ingen gång	92	88,5	90,2	90,2
	2-4 gånger	6	5,8	5,9	96,1
	5-10 gånger	4	3,8	3,9	100,0
	Total	102	98,1	100,0	
Saknas		2	1,9		
Total		104	100,0		

Figur 3. Hur ofta har Du använt/provat narkotika?

Bland dem som dock använt narkotika är den vanligast förekommande drogen hasch, så här säger en 18-årig pojke *”/... haschrökning kan vara ganska skoj också men hårdare droger vill jag inte ta”*. En annan 18-årig pojke svarar på frågan om varför han använder alkohol/droger *”Det är pricken över i: et. Droger och sprit gör det roliga roligare (för tillfället).”* Utifrån de

svar ungdomarna ger kan man anta att de ser alkohol och droger som en verklighetsflykt. Ungdomarna tycks förstå de negativa aspekterna av bruk av droger men provar och använder det trots allt. En flicka uttrycker sig till exempel på det här sättet:

”Emellanåt blir det roligare med hjälp av alkohol. Men dagenefterrången kan vara för jävlig. Många av mina kompisar knarkar/har varit knarkare så droger och alkohol i allmänhet borde fan inte få finnas. Det förstör fler liv än det förgyller.” (Flicka, 17 år).

Både när det gäller alkohol och droger har vi funnit att flickor brukar alkohol och droger i samma utsträckning som pojkar. Vi ska nu titta närmare på om det finns några etniska skillnader.

5.2 Förhållandet mellan etnicitet och bruk av alkohol och droger

I undersökningen var vi intresserade av att se om etnicitet har någon betydelse för bruket av droger. I tidigare alkohol- och drogvaneundersökningar, gjorda i Landskrona, berättade Patriksson, samordnare på Förebyggande enheten, att man kommit fram till att svenska ungdomar dricker mer alkohol än ungdomar med utländsk bakgrund, men däremot börjar invandrarungdomar, främst pojkar, bli ”försvenskade” genom att de börjat dricka allt mer (se figur 4). *”Det har egentligen ingen större betydelse, jag tycker även att jag kan slappna av och ha det coolt utan alkohol, men det kan vara kult ibland med öl och sånt.”* (Pojke född utanför Sverige, 18 år).

Födelseland		Alkohol senaste 12 mån		Total
		Ja	Nej	
	Sverige	97,4%	2,6%	100,0%
	Skandinavien	100,0%		100,0%
	Annat Europeiskt land	94,1%	5,9%	100,0%
	Land utanför Europa	80,0%	20,0%	100,0%
Total		95,2%	4,8%	100,0%

Figur 4. Alkoholintag de senaste 12 månaderna i förhållande till födelseland.

”Jag tycker det är kul att dricka sig lite berusad på fester endast. Haschrökning kan vara ganska skoj också men hårdare droger vill jag inte ta” så svarar en 18-årig invandrapojke på frågan om vilken betydelse alkohol och droger har för fritiden. Utifrån vår undersökning har

vi uppmärksammat att en del pojkar med invandrabakgrund intar relativt stora mängder alkohol vid varje tillfälle. Det verkar stämma bra överens med det som Patriksson informerade oss om, att en del av pojkarna i Landskrona har börjat dricka allt mer alkohol i strävan efter att bli "svenskare". Å andra sidan har vi även funnit motsatsen bland flickor med invandrabakgrund, en stor del av dem har svarat att de antingen inte dricker alls eller att de smakar alkohol hemma vid festliga tillfällen. *"Jag tycker att man ska kunna ha kul på fest och disco utan att dricka alkohol. Om man har gäster eller så kan man ju prova lite vin men i så fall är det smaken jag är ute efter, inte att bli full eller dylikt"* (flicka, 17 år med invandrabakgrund).

Eftersom invandrarungdomarnas alkohol- och narkotikabruk har ökat något, antar vi att det kan bero på en känsla av underordning och/eller alienation. För en del flickor uppstår det kanske slitningar mellan den kultur man lever i ute i samhället och den kultur man lever i, i hemmet. När det gäller pojkarna kan man förmoda att alkohol och droger blir ett verktyg för att visa sin manlighet. Det kanske kan bero på den kulturkrock som uppstår när ungdomar med invandrabakgrund försöker finna sin identitet och skapa sin självbild och hitta sin plats i den sociala gemenskapen. Man använder till exempel alkohol för att hävda sig och vara som alla andra. Detta är bara antaganden och vi är medvetna om problematiken med att dra slutsatser vad gäller etnicitet, särskilt utifrån vårt begränsade material.

Föräldrarnas beteende och plats i det svenska samhället och deras inställning spelar troligen roll för hur ungdomarnas attityder och vanor utvecklas och detta för oss in på föräldrarollen.

5.3 Förhållandet mellan föräldrars tolerans och ungdomars bruk av alkohol och droger

"Bristen på föräldraansvar gör mig rädd, det händer att föräldrar ej hämtar sina barn när polisen ringer hem" (Bondesson, 2003).

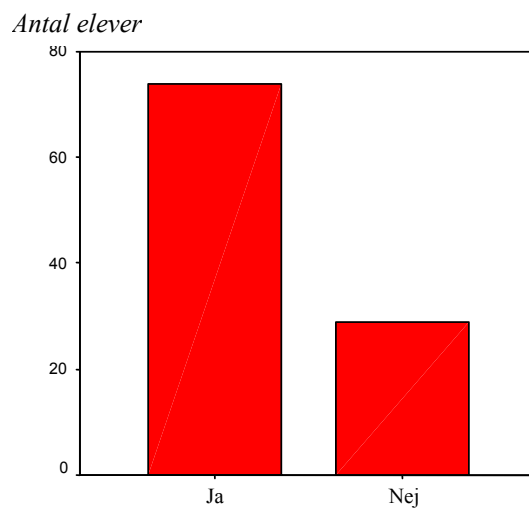
Den tredje variabeln som intresserat oss och som vi tror har stor betydelse för ungdomars inställning till droger är föräldrarna. Alkohollagen är klar och entydig och skulle kunna vara en vägledning för vuxna i deras förhållningssätt gentemot ungdomarna.

Alkohollagen säger: "9 § Det är förbjudet att som ombud eller på därmed jämförligt sätt anskaffa alkoholdrycker till den som enligt 8 § inte har rätt att få sådan vara utlämnad till sig. Det är också förbjudet att i större omfattning tillhandagå annan med att anskaffa alkoholdrycker.

Spritdrycker, vin eller starköl får inte överlämnas som gåva eller lån till den som inte har fyllt 20 år. Öl får inte överlämnas som gåva eller lån till den som inte har fyllt 18 år.

Andra stycket gäller inte när någon bjuder på en alkoholdryck för förtäring på stället. Spritdrycker, vin eller starköl får dock inte bjudas den som inte fyllt 20 år, om det med hänsyn till den bjudnes ålder och omständigheterna i övrigt är uppenbart oförsvarligt. Detsamma gäller i fråga om öl beträffande den som inte fyllt 18 år.” (Lag 2 001:414)

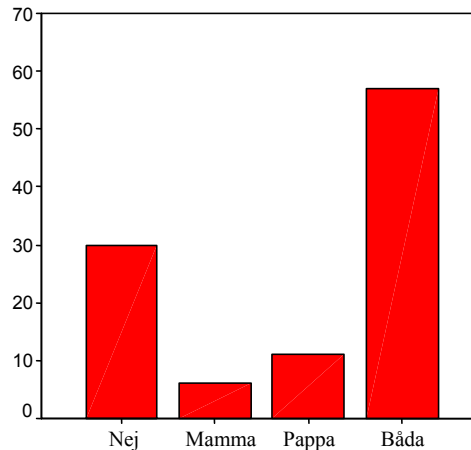
I verkligheten ser det dock helt annorlunda ut. I vår undersökning där vi frågade ”*Har det hänt att dina föräldrar eller annan vuxen köpt ut alkohol åt Dig*” (se bilaga 4) kom vi fram till att mer än dubbelt så många vuxna någon gång har köpt ut alkohol till sina barn än de som inte har gjort det (se figur 5).

Figur 5. Har det hänt att vuxen köpt ut alkohol åt Dig?

Vi ställde även en fråga om ungdomarnas föräldrar någon gång hade bjudit dem på alkohol. Resultatet på den frågan blev liknande den förra frågan om att köpa ut alkohol till ungdomarna (se figur 6).

Antal elever

Figur 6. Har dina föräldrar bjudit Dig på alkohol?

"Ha stort omdöme och stort hjärta när de kommer hem berusade första gången, men ni ska inte ge dem spriten" (Bondesson, 2003). I enkätundersökningen från Landskrona kommun framkom att 10 – 20 % av eleverna blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar. Det samma gäller anskaffningen av alkohol, det är föräldrar eller andra vuxna som ombesörjer detta åt ungdomarna. Detta sker trots att alkohollagen klart och tydligt talar om att det är förbjudet att överlämna sprit, vin eller starköl till den som inte fyllt 20 år (Alkohollagen, a.a.).

De funderingar vi haft kring denna fråga är om föräldrarna på ett omedvetet sätt legitimerar alkoholbruket genom att långa till ungdomar. Har man som förälder kanske svårt att förhålla sig till sitt eget bruk av alkohol och därför blir tillåtande gentemot sina barn? Vi ställde frågan *"Vilket ser Du som det största problemet, alkohol eller droger"*? (Se bilaga 3) till personalen på Förebyggande enheten, drogsamordnare Sörensson svarade *"Alkoholen är ju laglig"*. Detta verkar också vara den allmänna synen på alkohol jämfört med droger. Alkoholen ses inte lika *"farlig"* som narkotika och som polisinspektör Bondesson sa *"föräldrarna tycker det är bättre än droger."*

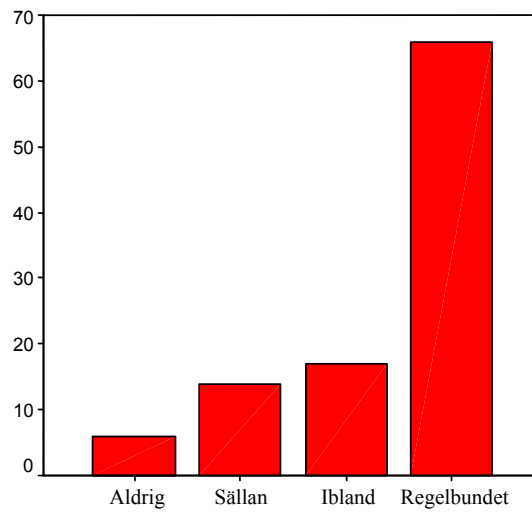
Föräldrar och andra vuxna är viktiga för barn och ungdomars socialisering, då de ska finnas till hands för att hjälpa barnen i sitt identitetsskapande och när de ska skapa sina egna värderingar. I dagens postmoderna samhälle ser det dock annorlunda ut, vi tar inte längre över traditioner och normer från tidigare generationer. Ziehe (a.a.) pratar om kulturell friställning vilket innebär att man inte tar efter föräldrarnas identitet när det gäller till exempel yrkesroll istället provar man olika roller innan man finner sin plats i den sociala gemenskapen. En

annan försvårande aspekt är föräldrar och andra vuxnas brist på närvaro i de unga människornas vardag. Polisinspektör Bondesson säger *”Om vi inte håller fast vid våra gränser föraktar barnen oss”*. Det är svårt för ungdomarna att veta var gränserna går när de vuxna inte är närvarande, till exempel är det ganska tomt på vuxna på stan en fredag kväll. Vuxna och ungdomar verkar leva i skilda världar mer än man gjort tidigare och detta bör ju innebära att man varken som vuxen eller ungdom vet hur man ska möta varandra. Bristen på kunskap om ungdomarnas vardag innebär sannolikt en känsla av rotlöshet för de unga, då de inte har någon vuxen att spegla sig i. Då fritiden är en viktig arena för identitetsskapandet är det lika viktigt att vuxna finns här och att vuxna tar del av ungdomarnas fria tid.

5.4 Förhållandet mellan fritid och ungdomars bruk av alkohol och droger

De flesta ungdomarna i undersökningen har lämnat liknande svar på frågan om vad fritiden betyder för dem. Det kan vara svar som till exempel: *”Fritiden skulle jag kalla den tid som inte är avsatt till skola eller arbete, eller andra ’plikter’”* (Pojke 17 år). Eller som en 17-årig flicka säger: *”Fritid för mig är att man ska kunna koppla av, ha roligt med kompisar, ta det lugnt, festa. Att man inte tänker på skolan. Att man kan göra som man vill, sova när man är trött och äta när man är hungrig. Inte vara så beroende av klockan och tid.”* Nyckelorden för att beskriva fritiden tycks vara frihet och möjlighet att slappna av och ta det lugnt. Innebär detta att ungdomar i dag känner mer stress och press att prestera och att man har liten förmåga att själv styra sin vardag. En 18-årig flicka upplever sin fritid så här: *”Fråga någon annan, jag går nu, jag har ingen fritid.”* I det kunskapssamhälle som ungdomarna i dag befinner sig i spelar fritiden troligen en stor roll för rekreation och meningsskapande. Vad händer då om man som ovan citerade ungdomar upplever att man inte har någon fritid? En fråga i vår enkätundersökning (se bilaga 4) handlade om vad ungdomarna ägnade sig åt för aktiviteter på sin fritid. En stor del av ungdomarna utövade någon idrott regelbundet (se figur 7). Medan däremot religiösa och politiska aktiviteter lockade få (se bilaga 5). I bilaga nummer 5 finns även omfattningen av deltagande i övriga fritidsaktiviteter vi frågade efter i enkäten (se bilaga 4).

Antal elever

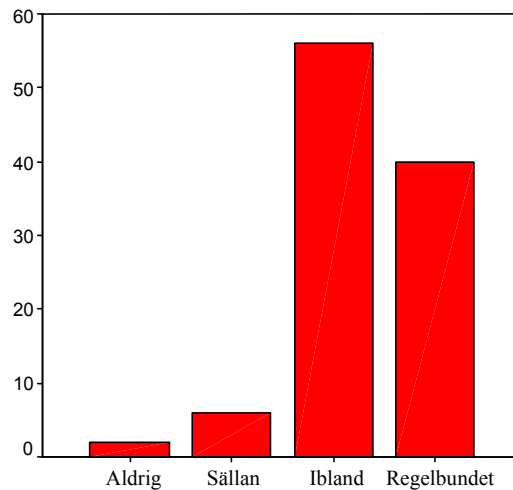

Figur 7. Hur ofta ägnar Du Dig åt idrott?

På frågan ”*Vilken betydelse tycker Du alkohol och droger har på Din fritid*” har många av ungdomarna svarat att det inte har någon betydelse men att det förhöjer tillvaron till exempel på fest. ”*Den enda gången jag dricker är när jag festar. Annars kan det vara. Jag har roligt bjuder på mig själv blir mer social*” (Flicka 17 år). En 17-årig pojke svarar på liknande sätt: ”*Jag tycker inte att alkohol har någon egentlig betydelse utan jag klassar det nog som en dryck som alla andra, men bara i viss mån. Det är något man dricker på fester för att liva upp ’den tysta’ stämningen. Droger har jag aldrig kommit i kontakt med*”.

Det visade sig i enkätundersökningen att det stora flertalet ibland eller regelbundet går på fest eller disco (se figur 8).

Antal elever

Figur 8. Hur ofta går Du på privat fest eller disco?

”Alkohol har egentligen ingen större inverkan på min fritid, men det är trevligt att förtära på fester/.../Det är skönt att få flippa ut någon gång.” Så här ser en 18-årig pojke på alkohol i relation till sin fritid. Underlättar då alkohol i kombination med fritid att få ungdomar att slappna av mer än utan alkohol. Som exempel på detta kan vi nämna vad en 17-årig flicka svarar på frågan om alkoholens betydelse för fritiden: *”Man kan vara mer avslappnad, får bättre kontakt med vänner och andra.”* Ett annat exempel är en 18-årig pojke som svarar så här på samma fråga: *”Alkohol är roligt ibland om man vill slappna av och glömma vardagen för stunden.”* Beroende på vilket symboliskt kapital man har, det vill säga de symbolvärden man förvärvar under sin uppväxt och genom sin bakgrund, såsom till exempel utbildning, matvanor och fritidsintressen (Carle i Månsson, a.a.), kan detta också påverka ungdomars attityder och vanor vad gäller alkohol. Vi tror att om föräldrarna dricker mycket alkohol, kanske även ungdomarna ser berusningsmedel som ett naturligt inslag på fritiden.

6. Slutdiskussion

Vår första frågeställning om det är någon skillnad på flickors och pojkars inställning till alkohol och droger kan vi bara besvara genom de enkätsvar vi erhållit. Vi kom fram till att de 17 – 18-åriga flickorna i Landskrona som deltog i vår undersökning brukar alkohol i samma utsträckning som pojkarna. Ett antagande man kan göra här är att detta förhållande kanske beror på flickors känsla av underordning och att flickor i dagens samhälle mer än tidigare vill nå samma status som pojkar. Att bruka alkohol blir ett sätt för dem att erhålla viss makt.

Flickor och pojkar uppfostras på olika sätt för att platsa i sitt sociala kön, genus. Redan som små barn lotsas barnen in i rollen som flicka respektive pojke, till exempel vad gäller beteende och fritidsintressen. Kanske gör flickors osäkerhet att de idag dricker ungefär lika mycket som pojkar för att kunna hävda sig själv gentemot andra. Utifrån svaren på de öppna frågorna i enkäten intalar förmodligen många flickor sig att de får bättre självförtroende med alkohol i kroppen.

I Landskrona finns många sociala problem såsom till exempel hög arbetslöshet, stor invandring och är av tradition en stad med många missbrukare. Detta påverkar ju säkert hur människor mår både psykiskt och fysiskt. Det habitus som föräldrarna har, förs över på barnen. De föräldrar som är "svaga", bland annat på grund av någon av nämnda faktorer, kanske inte orkar vara närvarande när deras barn växer upp och ska bli fungerande samhällsmedborgare.

Vår andra frågeställning hur ungdomar i Landskrona ser på alkohol och droger i relation till sin fritid besvarar vi genom att peka på ovanstående faktorer. Samma fenomen påverkar också möjligheten till meningsfull fritid. Alkoholen blir kanske ett sätt att fly från sig själv och det liv man lever. Det har blivit legitimt och " normalt " att bruka alkohol på fritiden, det är något som "hör till".

I inledningen refererar vi till målet med den svenska alkoholpolitiken där man vill uppnå bättre hälsa genom att minska alkoholkonsumtionen, men dessa "vackra ord" stämmer dåligt överens med ungdomars attityder och vanor gentemot alkohol. Vi konstaterar att man inte, vare sig genom alkohollagen eller alkoholpolitiska mål, lyckats övertyga eller nå fram till vare sig vuxna eller ungdomar. Här måste satsas på en attitydförändring, först och främst hos oss vuxna, för att internalisera alkohollagen. Föräldrar ska kunna använda lagen som ett hjälpmedel och ett argument för att varken bjuda eller köpa ut alkohol till den som inte fyllt 20 år. *"Egentligen ingenting för jag dricker ganska sällan. Men när jag dricker så blir det rätt så mycket. Dagen efter försvinner för återhämtning"* (Pojke, 18 år). Så svarar en av de ungdomar som deltog i undersökningen på frågan om vilken betydelse alkohol och droger har på fritiden. Vad är det som gör att vuxna bryter mot alkohollagen och inte kan stå emot sina barns anspråk på att köpa ut alkohol. Är det på grund av att man inte är tillräckligt stark i sin föräldraroll som gör att man inte orkar stå emot? Eller är det så att man tycker det är bättre att ungdomarna dricker alkohol från systembolaget än smuggelsprit/hembränt? Eller kanske det är så att de vuxna anser att de skyddar ungdomarna från droger genom att bjuda på/köpa ut

alkohol? Vi har funderat på om vuxna ”skyddar” sitt eget alkoholintag genom att vara generös och tillåtande mot sina barn.

Vad kan behövas för att hjälpa föräldrar att hjälpa ungdomar att på ett bättre sätt finna sin identitet och kanske särskilt stärka upp flickors självkänsla. Det är ett komplext problem där vi tror att en del av lösningen ligger i att förändra vårt västerländska levnadssätt med stress, prestationskrav och konsumtionshysteri, till ett samhälle där människor får tid och möjlighet att hitta sin plats. Vi behöver ett samhälle där vuxna orkar ta sitt ansvar för den unga generationen och fungera som en lots till vuxenvärlden. För ungdomar som växer upp i dagens samhälle är det viktigt med kulturell friställning, det vill säga det finns ej längre några färdiga normer och traditioner att ta över, utan varje individ måste hitta sina egna riktlinjer att leva efter.

Som vi ser det måste samhället satsa större resurser, både ekonomiska och fysiska, när det gäller skolan och fritidens många arenor. Samtidigt måste de olika medierna ta sitt ansvar när det gäller framställningen av kvinnliga förebilder. Det är viktigt att visa upp en annan bild av kvinnor än till exempel den stereotyp som framställs i till exempel TV-dokusåpan ”Big Brother”, en positiv bild där man inte måste bruka alkohol eller droger eller agera sexobjekt för att bli sedd. Under arbetets gång har nya tankar och frågor väckts hos oss som hade varit intressant att arbeta vidare med:

- Hur kan man *påverka* föräldrars och ungdomars attityder till alkohol och droger?
- Hur kan man förändra en multinationell medievärlds framställning av kvinnan?

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

Andersson, B. *Att förstå drogmissbruk*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, B-E (1994). *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervju- och enkätteknik*. Stockholm: Rabén Prisma.

Boglund A. (1998). *Strukturalism och funktionalism*. I P. Månson (Red.), *Moderna samhällsteorier*. Stockholm: Prisma.

Carle, J. (1998). *Pierre Bourdieu och klassamhällets reproduktion*. I P. Månson (Red.), *Moderna samhällsteorier*. Stockholm: Prisma.

Holme, I. M., & Solvang, B.K. (2000). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Hård af Segerstad, H, Klasson, A & Tebelius, U. (2000). *Vuxenpedagogik – att iscensätta vuxnas lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Kihlström, A & Roos, H-E. (2000). *Fritid och fritidsarbete i det senmoderna samhället*. I L. Berggren (Red.), *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur.

Ljung, M. (1998). *Feministisk teori*. I P. Månson (Red.), *Moderna samhällsteorier*. Stockholm: Prisma.

Madsen, B. (2001). *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Nationalencyklopedin. (2001). Höganäs: Bra böcker.

Olofsson, P.O., & Sjöström, B. (2000). *Existens och sociala relationer*. Lund: Studentlitteratur.

Pearson, G. (1985). *Hooligan. A history of Respectable Fears*. Southhampton: Macmillan.

Rogers, W.S., & Rogers, R.S. (2002). *Genuspsykologi. Kön och sexualitet*. Lund: Studentlitteratur.

Roos, H-E. (2000). *Fritidens kunskapsområde*. I L. Berggren (Red.), *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur.

Swärd, H. (2000). *Har de unga nånsin varit bättre eller sämre?* I L. Berggren (Red.), *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur

Trost, J. (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

OFFENTLIGT TRYCK

Statens offentliga utredningar

SOU 1994:28. *Kvinnor och alkohol*. Delbetänkande av alkoholpolitiska kommissionen. Stockholm: Socialdepartementet.

Övrigt offentligt tryck

Alkohollagen, Lag 2001:414, 9§.

Britt Ledberg, ”Fer skånska barn dricker alkohol”, *Skånska Dagbladet*, 21 maj 2003, s. 24.

Cederfjäll, J. (2000). *Det ser inte passande ut*. Uppsats för magisterexamen, Lunds universitet.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning 2002, rapport nr 67. Elanders Gotab 2002.

Landskrona kommun. (2001). *Enkätundersökning om elevers vanor 2001 i årskurs 9*.

Moi, T. (1994). Att erövra Bourdieu. *Kvinnovetenskaplig tidsskrift*. 1 994:1, s. 4f.

Nationella sekretariatet för genusforskning. *Kön eller genus?* (1999)

Skolverket. (2001). *Drogutvecklingen i Sverige*. Stockholm: Liber.

Webdokument

Skolverket. (2003-06-28). www.skolor.pedc.se/slottsstaden/foraldrar.htm

Droginformation. (2003-06-28). www.droginfo.com/Narkotika.html

Bilaga 1

Intervjuguide till polisinspektör

1. Hur ser det ut på stan, ex vad gäller tillgång på droger/alkohol?
2. Hur arbetar ni med problemen? T ex hembränt.
3. Ravefester – förekomst, syfte.
4. Kan du ge oss lite information om olika droger? Vad är ”poppers”?
5. Skillnader på etniskt ursprung, på omhändertagande?
6. Hur ser skillnaderna ut på olika åldersgrupper?
7. Skillnader vad gäller klass och kön?
8. Kontaktar ni föräldrar?
9. Hur medvetna är föräldrarna?
10. Är det vanligt att ungdomar sniffar? Om ja, i så fall vad är vanligast?
11. Ökad användning av droger? Tendenser i samhället?
12. Är ungdomar mer medvetna idag?

Bilaga 2

Intervjuguide till samordnare på Barn- och utbildningsnämnden

1. Vad är syftet med enkäten ni gjort över Skåne?
2. Vilken åldersgrupp har ni riktat er mot?
3. Eventuella skillnader på skolor.
4. Resultatet, hur ser det ut?
5. Ser det ut som ni väntat er?
6. Har liknande undersökningar gjorts tidigare, är det i så fall stora skillnader eller ser det ut på liknande sätt?
7. Är intresset stort bland ungdomarna att delta?
8. Har ni någon tanke/plan för förebyggande åtgärder?

Bilaga 3

Intervjuguide till personal på förebyggande enheten och Barn- och utbildningsnämnden

1. Vad är Din uppgift?
2. Hur arbetar Du med ungdomarna i kommunen?
3. Vilket ser Du som det största problemet, alkohol eller droger?
4. Vilken är den vanligast förekommande drogen?
5. Finns det en skillnad på bruk av droger/alkohol mellan flickor och pojkar?
6. Finns det en skillnad på bruk av droger/alkohol mellan svenska ungdomar och invandrarungdomar?
7. Tror Du att droger/alkohol har någon betydelse för ungdomars fritid?
8. Har Din syn på droger/alkohol förändrats genom arbetet?

Bilaga 4

Vi är två studenter som läser programmet ”Fritidsarbete och fritidskultur” på sociologiska institutionen vid Lunds universitet. Det är nu dags för vårt examensarbete och vi ska göra en undersökning om alkohol- och drogvänor relaterat till fritid bland ungdomar i årskurs två på Gullstrandskolan. Vi kommer att dela ut cirka 100 enkäter. Du har blivit utvald att delta och vi hoppas att Du vill ta dig tid att svara på enkätfrågorna.

Du och Dina svar kommer att vara anonyma.

Tack för hjälpen.

Madelene Tufvesson

Annalena Nilsson

Studerande vid programmet för ”Fritidsarbete & kulturarbete”,
Lunds universitet

Pia Forsberg, studierektor Lunds universitet, tfn 046-222 88 40

Charlotta Zettervall, doktorand och handledare Lunds universitet, tfn 046-222 88 32

1. Jag är en:

1 Pojke 2 Flicka

2. Har Du fyllt 18 år?

1 Ja 2 Nej

3. Hur bor Du?

1 Hyreslägenhet 2 Bostadsrätt 3 Radhus

4 Villa/Gård 5 Inackorderad/Studentboende

4. I vilket område/ort?

5. Var är Du född?

1 Sverige 2 Skandinavien 3 Annat Europeiskt land

4 Land utanför Europa

6. Var är Dina föräldrar födda?

Sverige Skandinavien Annat Europeiskt land Land utanför Europa

Mamma

Pappa

7. Vilken utbildning har Din mamma och pappa?

Högskola/universitet Gymnasiet Grundskola Annan Vet ej

Mamma

Pappa

8. Hur ofta ägnar Du dig åt följande aktiviteter på din fritid?

	Aldrig	Sällan	Ibland, någon gång/månad	Ofta/regelbundet
Idrott	☐	☐	☐	☐
Deltar i religiösa aktiviteter	☐	☐	☐	☐
Deltar i politisk verksamhet	☐	☐	☐	☐
Läser böcker, tidningar	☐	☐	☐	☐
Går på konsert, teater	☐	☐	☐	☐
Deltar i musikskola/kurs	☐	☐	☐	☐
Spontan musik, t ex band el. solo	☐	☐	☐	☐
Fritidsgård	☐	☐	☐	☐
Går på privat fest eller disko	☐	☐	☐	☐

Följande frågor handlar om alkohol

9. Har Du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna? (Även lättöl och lättcider)

1 Ja

2 Nej (Gå till fråga 11)

10. Hur mycket alkohol brukar Du dricka vid varje tillfälle?

Du får sätta mer än en markering

- 1 1 – 2 burkar/flaskor folköl/mellanstark cider (2,8 – 3,5 %)
- 2 Mer än 2 flaskor/burkar folköl/mellanstark cider (2,8 – 3,5 %)
- 3 1 – 2 burkar/flaskor starköl/starkcider (mer än 3,5 %)
- 4 Mer än 2 flaskor/burkar starköl/starkcider (mer än 3,5 %)
- 5 1-2 glas vin
- 6 Mer än 2 glas vin
- 7 2 cl starksprit
- 8 Mer än 2 cl starksprit

11. Hur får Du tag i alkohol?

Du får sätta mer än en markering

- 1 Jag dricker inte alkohol
- 2 Köper själv på Systembolaget
- 3 Från syskon
- 4 Från kompisar
- 5 Från egna föräldrar
- 6 Från kompisars föräldrar
- 7 Från annan vuxen
- 8 På pub eller liknande
- 9 Handlar i Danmark
- 10 På annat sätt

12. Om Du någon gång druckit s.k. "hembränt", var har Du fått tag i det?

Du får sätta mer än en markering

- 1 Jag dricker inte hembränt
- 2 Köper den själv av den som tillverkar
- 3 Från syskon
- 4 Från egna föräldrar
- 5 Från annan vuxen
- 6 På annat sätt

13. Hur ofta dricker Du alkohol?

- 1 1 gång/månad 2 2 – 3 gånger/månad 3 varje helg
4 Oftare 5 Jag dricker inte alkohol

14. Har Du någon gång druckit så mycket alkohol att Du känt Dig påverkad?

- 1 Ja 2 Nej

15. Känner någon av Dina föräldrar till att Du dricker alkohol?

- 1 Ja, mamma 2 Ja, pappa 3 Båda 4 Ingen
5 Jag dricker inte alkohol

16. Har Du någon gång blivit bjuden på alkohol av Din mamma och/eller pappa?

- 1 Nej 2 Av mamma 3 Av pappa 4 Båda

17. Har det hänt att någon av Dina föräldrar eller annan vuxen, t ex äldre kompis, köpt ut alkohol åt Dig?

- 1 Ja 2 Nej

18. Vad tror Du att Dina föräldrar tycker om att Du dricker alkohol?

	Hon/han tycker inte det gör något om man dricker sig full någon gång	Hon/han tycker inte det gör något om man dricker, bara man inte blir full	Hon/han tycker inte man ska dricka alkohol när man är i min ålder
Mamma	☐	☐	☐
Pappa	☐	☐	☐

19. Har Du någon gång använt läkemedel tillsammans med alkohol i berusningssyfte?

- 1 Ja 2 Nej (vidare till fråga 21)

20. Om ja, hur har Du skaffat detta?

Du får sätta mer än en markering

- 1 Köpt av kompis 2 Köpt av okänd 3 Skaffat från läkare
4 Langat själv/fått eller köpt för att sälja vidare 5 Blivit bjuden av kompis/syskon
6 Blivit bjuden av förälder eller annan vuxen person (över 20 år)

Följande frågor handlar om narkotika

21. Har Du provat/ använt narkotika under de senaste tolv månaderna?

- 1 Ja 2 Nej

22. Vet Du någon person som skulle kunna ge eller sälja narkotika till Dig?

- 1 Ja 2 Nej

23. Hur ofta har Du använt/provat droger?

- 1 Ingen gång (vidare till fråga 28) 2 1 gång 3 2 – 4 gånger
4 5 – 10 gånger 4 Mer än 10 gånger

24. Om Du provat narkotika, vilket eller vilka slag har Du provat?

Du får välja mer än en markering

- 1 Hasch 2 Marijuana 3 Amfetamin 4 Heroin
5 Kokain 6 LSD 7 Ecstasy 8 GHB

25. Hur har Du skaffat narkotikan?

Du får sätta mer än en markering

- 1 Köpt av kompis 2 Köpt av annan person jag känner
3 Köpt av okänd person 4 Langat själv/fått eller köpt för att sälja vidare
5 Skaffat från läkare 6 Blivit bjuden av kompisar
7 Blivit bjuden av äldre syskon 8 Blivit bjuden av annan vuxen person (över 20 år)

26. Var har Du skaffat narkotikan?

Du får sätta mer än en markering

- 1 I skolan 2 I närhet av skolan 3 På annan plats i kommunen
4 I Malmö 5 I Helsingborg 6 I Köpenhamn/Helsingör
7 På Internet 8 Annan plats

27. Känner Dina föräldrar till att du använder narkotika?

- 1 Ja, mamma 2 Ja, pappa 3 Båda föräldrarna 4 Nej

Följande frågor handlar om både alkohol och droger

28. Var får Du pengar ifrån till alkohol/droger?

- 1 Mamma 2 Pappa 3 Båda föräldrarna 4 Studiebidrag
5 Äldre syskon 6 Annan vuxen 7 Arbetar 8 På annat sätt
9 Jag använder inte alkohol/droger

29. Om Du använder alkohol/droger, varför?

30. I vilka sammanhang använder Du alkohol/droger?

Du får sätta mer än en markering

- 1 På fest/disco 2 För att slappna av 3 Vid idrottsutövande
4 Övrig fritid 5 För att orka med skolan 6 För att kompisarna gör det

31. Har Du någon gång använt andra berusningsmedel som varken är alkohol eller narkotikaklassat?

- 1 Nej 2 Ja, svamp eller växt 3 Ja, poppers
4 Ja, tabletter med ört- eller växtinnehåll 5 Ja, annan tablett
6 Annat

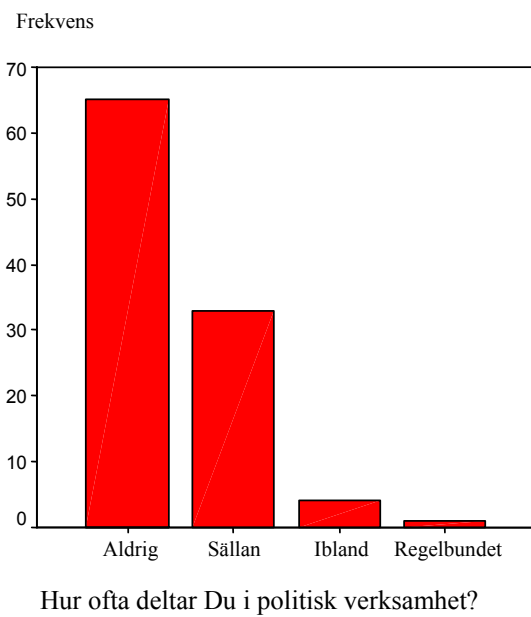
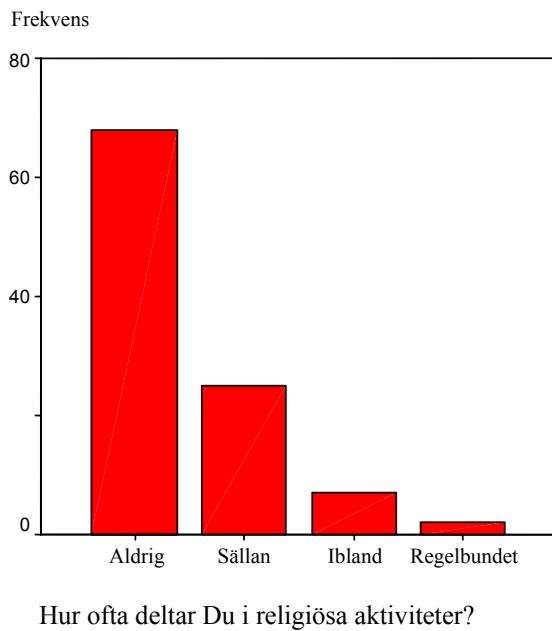
32. Vilken betydelse tycker Du alkohol och droger har på Din fritid?

33. Berätta gärna om vad fritid betyder för Dig.

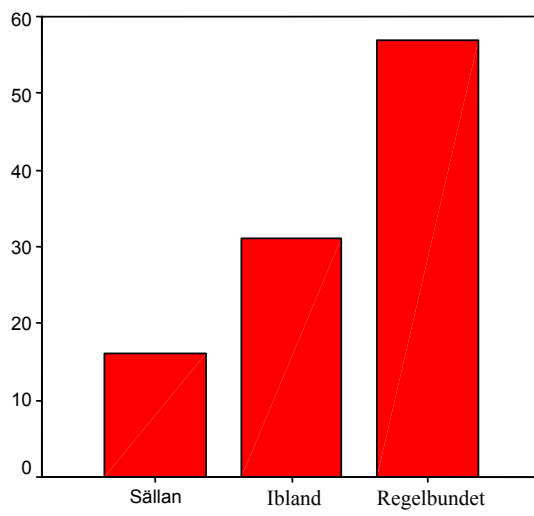
Tack för Din medverkan!

Bilaga 5

Diagram över fritidsaktiviteter

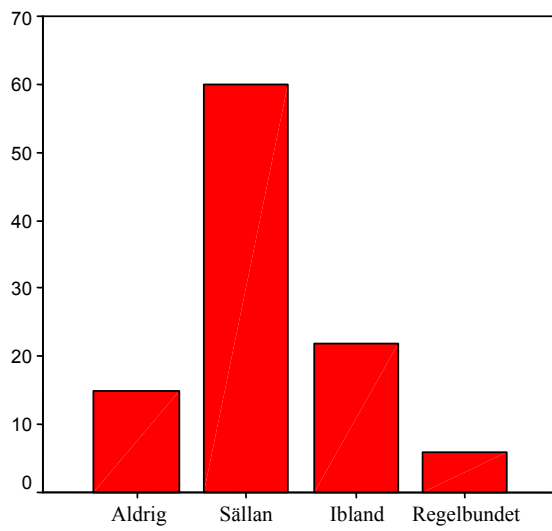

Frekvens

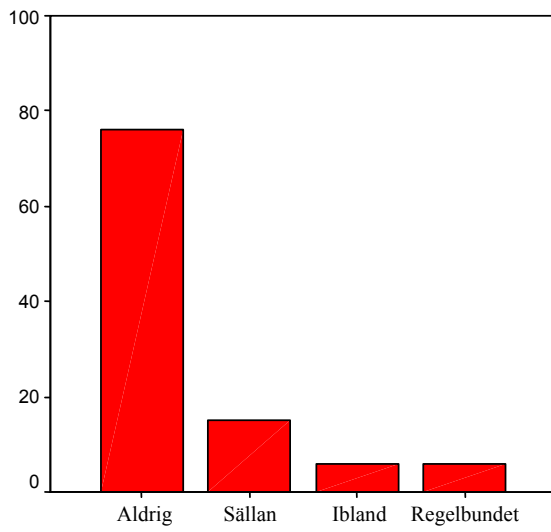
Hur ofta läser Du böcker, tidningar?

Frekvens

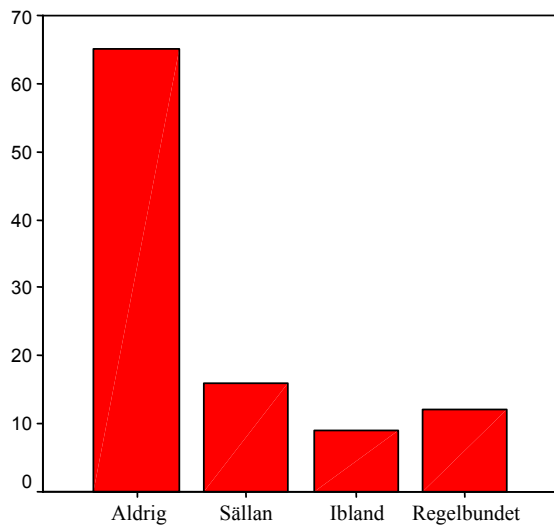
Hur ofta går Du på konsert, teater?

Frekvens

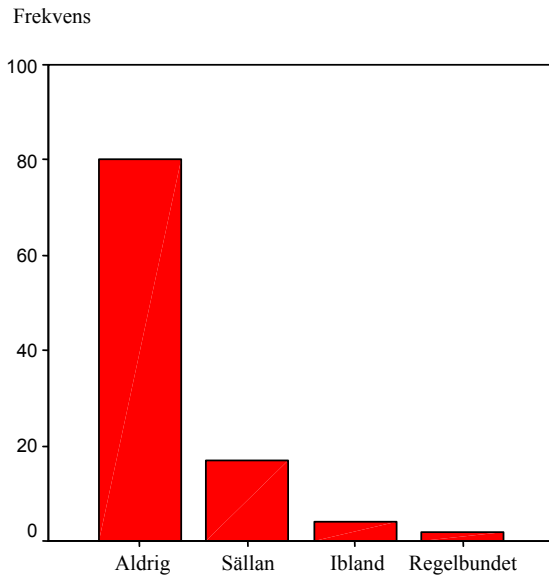

Hur ofta deltar Du i musikskola/kurs?

Frekvens

Hur ofta utövar Du spontanmusik?

Hur ofta går Du på fritidsgård?